

Stockholm den 13 maj 2011

Unga Hörselskadade

Arbetsgruppen för Publicitet och Påverkan

Ansvarig för frågan: Kave Noori

Medverkande: Susanne Gärtner (styrelsen), Imse Nilsson (kansliet)

Meritpoäng för studier i svenskt teckenspråk för hörande

Remissvar till utbildningsdepartementets promemoria (U2011/963/UH) *Förslag om ändrade regler för tillträde till högskoleutbildning med anledning av den reformerade gymnasieskolan och gymnasiala vuxenutbildningen.*

Sammanfattning

Unga Hörselskadade har tillsammans med stödjande organisationer sedan år 2008 drivit frågan om att studier i svenskt teckenspråk för hörande ska generera meritpoäng på samma sätt som studier i talade moderna språk. Vi har haft en omfattande brevväxling med regeringen där vi uppmanat den att ta initiativ till att förändra antagningsreglerna till högskolan där bestämmelserna om meritpoäng finns, så att teckenspråk i detta avseende jämföras med moderna språk. I svaret på vår senaste skrivelse aviserade regeringen att en översyn av antagningsreglerna var på gång och lovade att skrivelsen skulle finnas med i ärendets fortsatta beredning. Unga Hörselskadade har tagit del av promemoria (U2011/963/UH) där det saknas förslag på hur studier i svenskt teckenspråk för hörande ska generera meritpoäng.

Svenskt teckenspråk för hörande har inom gymnasieskolan en egen kursplan men är likvärdigt talade moderna språk. Elever som läser finska, samiska, persiska, somaliska, swahili m.m. som främmande språk (Moderna språk) kan få meritpoäng för sina språkval och förbättra sina chanser att komma in på vald högskoleutbildning. Eftersom studier i svenskt teckenspråk för hörande inte genererar meritpoäng väljer de flesta elever som skulle vara intresserade av att lära sig teckenspråk, av taktiska skäl att läsa andra språkval.

Denna starkt negativa särbehandling av teckenspråket i förhållande till andra språkval måste upphöra. Det svenska teckenspråket skyddas av språklagen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt nämnda FN konvention som Sverige undertecknat och därmed lovat att följa, ska den svenska staten ”underlätta inlärning av teckenspråk”¹. Vidare har Språkrådet som är Sveriges officiella

¹ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning - artikel 25 punkt 3b

språkvårdsorgan, i en rapport konstaterat att meritpoängssystemets diskriminering av teckenspråket går stick i stäv med språklagens intentioner.

Unga Hörselskadade anser att barn och unga med hörselskada måste ha rätt att lära sig teckenspråk. De måste tidigt i livet få möjlighet att lära sig svenskt teckenspråk som ett komplement till den talade svenskan. En hörselskadad individs delaktighet i samhället garanteras genom friheten att välja den kommunikationsform som passar bäst. När hörseln eller de tekniska hjälpmedlen inte räcker till är det viktigt att kunna förlita sig på teckenspråket för att kommunicera med andra. Eftersom alltför många hörselskadade väljer att ha sin skolgång integrerat med hörande är deras enda möjlighet att lära sig teckenspråk, att läsa svenskt teckenspråk för hörande. Genom nu gällande, samt föreslagna förändrade meritpoängsregler ställs hörselskadade elever inför valet att läsa teckenspråk och kunna bli mer delaktiga i samhället, eller att läsa ett talat modernt språk och få meritpoäng för att kunna komma in på sin drömutbildning. Ingen ska behöva välja mellan sin drömutbildning och att kunna vara delaktig i samhället på lika villkor!

När intresset för att lära sig teckenspråk minskar får detta konsekvenser för alla individer som behöver teckenspråk för att vara delaktiga i samhället. De hörsel- och dövorganisationer som driver denna fråga befarar i längden en försämrad livskvalitet och samhällsservice för våra medlemmar. För döva, hörselskadade och dövblinda är tillgången till teckenspråkig samhällsservice, som exempelvis äldrevård, sjukvård, ledsagning, personlig assistans m.m. avgörande för att våra mänskliga behov ska kunna tillgodoses.

I detta remissvar föreslår vi att meritpoängsreglerna kompletteras så att studier i svenskt teckenspråk för hörande ska ge meritpoäng på samma sätt som motsvarande steg i Moderna språk. Slutligen vill vi även uppmärksamma att regeringens förslag om att ta bort områdesbehörigheterna riskerar att ytterligare försämra teckenspråkets redan försvagade ställning inom den svenska gymnasieskolan. Vi vädjar till regeringen att hörsamma vårt krav om att studier i svenskt teckenspråk för hörande generellt ska ge meritpoäng på samma sätt som studier i moderna språk!

Bakgrund och historik

Utbildningsdepartementet har med anledning av den reformerade gymnasieskolan (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3,rskr. 2009/10:8) skickat ut en promemoria där förändringar av tillträdesreglerna till högskolan föreslås. I promemorian lämnas förslag på hur tillträdesreglerna ska ändras så att sökanden till högskola och universitet med slutbetyg (gamla gymnasieskolan) respektive gymnasieexamen (nya reformerade gymnasieskolan) ska ha så likvärdiga förutsättningar som möjligt att konkurrera om platserna på högskola och universitet.

Regeringen beslutade under år 2008 att införa ett nytt system med meritpoäng som ska användas vid urvalet av sökanden till högskola och universitet. Systemet med meritpoäng trädde i kraft och började gälla fr.o.m. hösten 2010.

Sedan hösten 2008 har Unga Hörselskadade med flera, påtalat för regeringen att meritpoängssystemets utformning missgynnar svenskt teckenspråk för hörande i förhållande till talade moderna språk. Följande skrivelser har skickats in till regeringen för att uppmärksamma frågan, Vänersborgs kommun var först ut med sin skrivelse (Dnr. U2008/7110/G). Vidare har åtta hörsel- och dövorganisationer genom Sveriges Dövas Riksförbund i en skrivelse (Dnr. U2009/2029/G) påpekat problematiken kring att teckenspråket missgynnas i förhållande till andra språkval på gymnasiet. Fortsättningsvis har en skrivelse skickats till regeringen av Unga Hörselskadade (Dnr. U2009/1280/DL). Regeringen har även uppvaktats vid två tillfällen, den 1 december 2008 samt 21 april 2009. Slutligen skickade sju organisationer in en skrivelse den 28 maj 2010 (Dnr. U2010/3434/DL) till statssekreterare Bertil Östberg.

Den 15 juni 2010 svarade regeringen genom Bertil Östberg på skrivelsen med Dnr. U2010/3434/DL. I svaret skrev Östberg att ett av skälen till införandet av meritpoängssystemet var att studier i moderna språk på avancerad nivå minskat drastiskt inom gymnasieskolan. Vidare anförde Östberg att kunskaper i moderna språk är avgörande för ett litet land som Sverige för att kunna delta i ett europeiskt och globalt samarbete. Fortsättningsvis skrev han att studier i moderna språk är relevant för exempelvis högskolestudenternas mobilitet och för att de ska kunna ta del av kurslitteratur på andra språk än svenska. Östberg informerade att enskilda önskemål om förändringar i antagningsreglerna inte kan behandlas var för sig, utan måste ses över i ett sammanhang. Vidare meddelade han att det kommer behöva göras en översyn av tillträdesreglerna med anledning av den kommande reformeringen av gymnasieskolan (Gy11). Vår skrivelse skulle finnas med i den fortsatta beredningen av tillträdesreglernas utformning lovade Östberg.

Den 16 februari 2011 skickade Utbildningsdepartementet ut promemoria U2011/963/UH. Detta är enligt vår bedömning den översynen av tillträdesreglerna Östberg hänvisat till i brevet daterat 15 juni 2010. Unga Hörselskadade har tagit del av promemorian som saknar förslag på att studier i teckenspråk för hörande ska generera meritpoäng. Mot denna bakgrund vill Unga Hörselskadade avlämna följande remissvar.

Vad är ett modernt språk?

Moderna språk är enligt Skolverkets definition ”ett eget ämne med en egen kursplan och det omfattar alla språk utom svenska, svenska som andraspråk, engelska, grekiska, latin och teckenspråk. Modersmål har en egen kursplan.”². Med *alla språk* avses enligt Unga Hörselskadades tolkning samtliga språk som det finns nationellt fastställda kursplaner för och som inte omfattas av nämnda undantag. Dessa är därmed möjliga att läsa som främmande språk inom den svenska gymnasieskolan.

När man granskar ämnesplanen för Moderna språk, som ska gälla för den reformerade gymnasieskolan, kan man utläsa att det handlar om främmande språk som används aktivt idag. Målen med kursen är att öka kommunikationen mellan olika kulturer och öka elevernas omvärldskunskaper.³ Vilka språk som kan läsas inom ramen för Moderna språk finns specificerat i kursplanen för detta ämne som gäller för den gamla

² <http://www.skolverket.se/sb/d/1577#listAnchor6984>

³ <http://www.skolverket.se/sb/d/4168/a/23357/func/ammesplan/subjectId/MOD/titleId/Moderna%20spr%20E5k>

gymnasieskolan. På denna lista finns bland annat finska, samiska, franska, tyska, persiska, arabiska, somaliska, swahili med flera. Elever som väljer något av dessa språk som främmande språk kan således få meritpoäng.

Finska och Samiska som finns med på listan över Moderna språk har ett särskilt rättsligt skydd då de enligt språklagen klassas som nationella minoritetsspråk. Teckenspråket klassas inte som ett modernt språk inom gymnasieskolan, men har genom Språklagen erkänts som ett språk som har en likvärdig ställning till de nationella minoritetsspråken. Det allmänna (stat, landsting och kommun) har enligt Språklagens bestämmelser ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och teckenspråket.

Teckenspråk är likvärdigt moderna språk

I bilagan till hörsel- och dövorganisationernas senaste skrivelse i meritpoängsfrågan (Dnr. U2010/3434/DL) konstaterades att det är nödvändigt att ha olika kursplaner för moderna språk och svenskt teckenspråk för hörande. Kursplanen för Moderna språk är utformad för talade språk där elevens läskunnighet och hörförståelse är några av de betygsgrundade faktorerna. Med hänsyn till att teckenspråket saknar skriftspråk och är ett visuellt språk sker betygsättningen i svenskt teckenspråk för hörande utifrån andra kriterier såsom mimik, kroppsspråk, förmåga att kunna avläsa teckenspråk m.m. Detta sakförhållande kan även utläsas i kursplanen för svenskt teckenspråk för hörande ”*Tecknade språk har samma språkliga grundstruktur som talade språk. Samtidigt skiljer sig tecknade språk från talade språk när det gäller bland annat produktion, reception och grammatik*”⁴. Detta framgår även i en rapport från Språkrådet där man kan läsa att teckenspråket inte rymms inom kunskapsmålen för moderna språk, då det saknar ett skriftspråk.⁵

När man vidare granskar kursplanerna för svenskt teckenspråk för hörande och moderna språk ser man att dessa är likvärdiga. Båda ämnen har sju steg och målsättningarna är i stora drag desamma. I båda kursplanerna kan man hitta dessa målsättningar som är gemensamma för ämnena, att öka ”individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang” och att kunna ”delta i studie- och arbetsliv”. Vidare ska studier i båda ämnen ”ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva”⁶ 7.

Unga Hörselskadade kan inte se vilka faktorer som skulle tala emot att teckenspråket ska behandlas som de moderna språken i frågan om att ge meritpoäng. Teckenspråket är ett språk som är fullt likvärdigt de talade moderna språken. Målen med svenskt teckenspråk för hörande är precis som målet med moderna språk att eleven ska lära sig ett nytt främmande språk. Skillnaderna är att teckenspråket saknar skriftspråk och är visuellt, vilket gör att det behöver en annan kursplan.

⁴<http://www.skolverket.se/sb/d/4168/a/23357/func/arnesplan/subjectId/SVT/titleId/Svenskt%20teckenspr%20E5k%20F6r%20h%20F6rande>

⁵ Språksituationen i Sverige 2010 – Omvärldsanalys av Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen sid 16

⁶<http://www.skolverket.se/sb/d/4168/a/23357/func/arnesplan/subjectId/SVT/titleId/Svenskt%20teckenspr%20E5k%20F6r%20h%20F6rande>

⁷ <http://www.skolverket.se/sb/d/4168/a/23357/func/arnesplan/subjectId/MOD/titleId/Moderna%20spr%20E5k>

Unga Hörselskadade och våra närstående organisationer har sedan antagningsreglernas införande fått signaler om att allt fler skolor beslutat eller överväger att lägga ned sin teckenspråksundervisning. Detta eftersom elever som kan tänka sig att lära sig teckenspråk väljer bort det till förmån för andra språk som genererar meritpoäng.

Vår bild av situationen bekräftas av Språkrådet som är Sveriges officiella språkvårdsorgan. Rådet är en av myndigheten Institutet för språk och folkminnen och har till uppgift att övervaka Språklagens efterlevnad. I Språkrådets rapport kan man läsa följande ”Redan nu, våren 2011, finns det tecken på att gymnasieelever – till och med högstadiel elever – väljer bort studier i svenskt teckenspråk av strategiska skäl. Det lönar sig sämre att läsa svenskt teckenspråk jämfört med andra moderna språk.”⁸.

Nuvarande utformning av antagningsreglerna till högskolan leder till att teckenspråket diskrimineras i förhållande till talade språk, utan att det finns godtagbara skäl för detta. Genom språklagen 9 § har det allmänna (stat, kommun, landsting) ett *särskilt ansvar* för att skydda och främja det svenska teckenspråket. Unga Hörselskadade och våra närstående organisationer menar att staten genom nuvarande antagningsreglers utformning inte lever upp till detta ansvar. Denna ståndpunkt stöds även av Språkrådet som i en rapport skriver ”Att på detta sätt diskriminera svenskt teckenspråk i det nya meritvärdessystemet går stick i stäv med intentionerna i språklagen”⁹.

Hörselskadade behöver teckenspråk

Unga Hörselskadade som organisation har länge drivit frågan om rätten till tvåspråkighet för unga med hörselskada. Det innebär att barn tidigt i livet ska få möjlighet att lära sig svenskt teckenspråk som ett komplement till den talade svenskan. Detta är för att garantera delaktighet i alla typer av situationer, nu och i framtiden. Genom att barnet ges möjlighet till att lära sig båda språken kan det senare i livet göra ett eget val gällande vilken typ av kommunikation det vill använda.

Tvåspråkighet för en person med hörselskada innebär att han eller hon behärskar – och behöver – såväl svenska som teckenspråk. Att vara tvåspråkig ökar delaktigheten i samhället genom att personen som har hörselskadan kan växla mellan språken.

Det sägs vara möjligt att få teckenspråk som barn om man vill och att det är valfriheten som styr. I praktiken är det dock föräldrarna som bestämmer hur vida barnet ska få lära sig teckenspråk eller inte. Vidare är det många hörselskadade barn som väljer att ha sin skolgång integrerat med hörande. Deras enda möjlighet att lära sig teckenspråk är att läsa svenskt teckenspråk för hörande.

Hörselskadade behöver teckenspråket som ett supplement till det talade språket. Det är viktigt att ha ett livslångt perspektiv när det gäller personer med hörselskada. Det är omöjligt att förutspå vare sig hur mycket

⁸ Språksituationen i Sverige 2010 – Omvärldsanalys av Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen sid 16

⁹ Språksituationen i Sverige 2010 – Omvärldsanalys av Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen sid 16

nyttja hörselteknik kan göra för det aktuella barnet i framtiden, eller i vilka situationer det blir svårt för hörseln att räcka till.

Kanske är det först vid övergången från gymnasiet till högskolan eller arbetslivet som hörseltekniken inte är tillräcklig vid diskussioner, grupparbeten eller möten. Att i det skedet i livet lära sig teckenspråk för att kunna använda tolk är för de flesta inte ett alternativ. Att hörselskadade lär sig teckenspråk är viktigt för att de ska bli delaktiga, självständiga och kunna utvecklas på lika villkor.

Har man en hörselskada går mycket av energin åt till att avläsa och överhuvudtaget försöka höra vad som sägs. Detta var ett mindre problem under gamla tiders katederundervisning, men leder till minskad delaktighet under grupparbeten och diskussioner. Många elever med hörselskada vittnar om huvudvärk och trötthet efter en dag i skolan.

Genom nu gällande, samt föreslagna förändrade meritpoängsregler ställs hörselskadade elever som vill lära sig teckenspråk, inför valet att läsa teckenspråk och kunna bli mer delaktiga i samhället, eller att läsa ett talat modernt språk och få meritpoäng för att kunna komma in på sin drömutbildning. Ingen ska behöva välja mellan sin drömutbildning och att kunna vara delaktig i samhället på lika villkor!

Försämrad samhällsservice

Vi har vid flera tillfällen uppmärksammat fall där samhällets service till döva och hörselskadade inte är likvärdig den till normalhörande. Detta sker ofta baserat på en okunskap kring hur man ska hantera situationer när man behöver kommunicera med teckenspråk eller det är en tolk inblandad. Genom att fler skulle få förståelse i teckenspråk kan även attityder och okunskap kring teckenspråket på lång sikt förändras. Vi är övertygade om att samhällets service till döva, hörselskadade och dövblinda kommer att försämrats när intresset för att lära sig teckenspråk minskar. Att fler kan teckenspråk är ett sätt att öka delaktigheten för fler i vårt samhälle. Det behövs fler sjuksköterskor, läkare, advokater, personliga assistenter m.m. som kan teckenspråk. Redan idag råder brist på teckenspråkskunnig personal. Att studier i teckenspråk inte ger meritpoäng kommer leda till att bristen blir ännu mer akut då allt fler hörande väljer andra språkval.

Unga Hörselskadades förslag

I högskoleförordningen bilaga 3 punkt 8 finns de nu gällande reglerna för meritpoäng. Regeringen föreslår en ändring av dessa i promemoria U2011/963/UH.

Unga Hörselskadade och undertecknade organisationer vill lämna som förslag att teckenspråket ska ha en likvärdig ställning till moderna språk. Sedan tidigare är det klarlagt att svenskt teckenspråk för hörande inte kan ingå i kursplanen för moderna språk. Detta gör att det istället blir nödvändigt i högskoleförordningen införa bestämmelser om att *svenskt teckenspråk för hörande ska ge meritpoäng på samma sätt som motsvarande steg i moderna språk.*

Unga Hörselskadade med flera föreslår att samtliga nu gällande och föreslagna bestämmelser i ovan nämnda lagrum som föreskriver hur meritpoäng för olika steg i moderna språk ska räknas ut, kompletteras med motsvarande bestämmelser om att svenskt teckenspråk för hörande ska ge samma antal meritpoäng för motsvarade steg.

Förslaget innebär att elever med slutbetyg från såväl den gamla gymnasieskolan som den nya reformerade gymnasieskolan och som läst teckenspråk får tillgodoräkna sig meritpoäng på samma sätt som deras skolkamrater som valt ett talat modernt språk. Därmed kräver vi även att reglerna ändras, så att de gäller retroaktivt. Vi menar alltså att elever som just nu går i gymnasieskolan enligt den gamla gymnasieskolans kursplan samt elever som redan avslutat sina studier också ska få meritpoäng om de har läst teckenspråk.

Det är viktigt att kommande elever som ska välja ett främmande språk finner teckenspråket som ett lika attraktivt alternativ som talade moderna språk i fråga om antal genererade meritpoäng. Lika viktigt är det att elever som går på gymnasiet just nu eller tidigare har läst teckenspråk för hörande får bekräftat att samhället värderar deras språkval lika högt som de värderar talade moderna språk.

I sammanhanget vill vi även uppmärksamma att regeringen i promemoria U2011/963/UH föreslår att elever i den nya gymnasieskolan inte längre ska få meritpoäng genom s.k. områdeskurser. Genom nuvarande regler kan den som har läst teckenspråk för hörande steg 1 och sökt en högskoleutbildning inom områdesbehörighet 2, få 0,5 poäng. Unga Hörselskadade har sedan vi började driva denna fråga ansett att det inte är tillräckligt att elever som läst teckenspråk endast kan få meritpoäng när de söker sig till utbildningar inom detta behörighetsområde. Regeringens förslag om att ta bort områdesbehörigheterna kommer dock leda till att elever som börjar i den reformerade gymnasieskolan till hösten 2011, inte kommer att kunna få några meritpoäng alls för studier i teckenspråk, för någon utbildning. Även om vi inte motsätter oss att områdesbehörigheterna tas bort, ser vi det som mycket allvarligt att dagens begränsade möjligheter att få meritpoäng för studier i teckenspråk helt kommer att försvinna.

Anslutningsvis hoppas vi därför att regeringen väljer att lyssna på oss och gör så att studier i teckenspråk genererar meritpoäng till alla högskoleutbildningar, på samma sätt som studier i talade moderna språk gör.

Heléne Larsson,
Ordförande
Unga Hörselskadade

Henrik Sundqvist
Förbundsordförande
Sveriges Dövas Ungdomsförbund

Ragnar Veer
Förbundsordförande
Sveriges Dövas Riksförbund

Det här stämmer väl överens med det HRF, Hörselskadades Riksförbund och DHB, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn driver och de står därför bakom innehållet i remissvaret.